

foglalja magában. Az *ész* beállítása iszákos szerencsejátékosnak előttem nagyon széles asszociációs mezőt nyitott meg. Einstein kijelentéséről („Az Úristen nem kockázik”) József Attilán át („e léha, locska / lelkek közt ingyen keresek / bizonyosabbat, mint a kocka”) a *haza* fogalmával az *otthon* leíró magyar nyelv határtörő természetéig. A költő ezeket mind – a kulcsszó kezelésével, vagy ha úgy tetszik, manipulációjával – eltávolítja magától, kicsit gyerekes naivitással, kicsit szarkasztikus bölcseséggel. Csak egy szakaszt idézek még a *Cicc* című versből, aztán befejezem, de ez még ide illik, megvilágítja ezt az attitűdöt: „Angyal nézte a kertet, kék, idegen hold. / Az egyik kiment a szívével társalogni. / Mire gondolt, miközben másra gondolt? / Hosszú sora van annak, nem kéne kibogozni.” Intenzív költőiség, a nyelvi anyag gondos megmunkálása, eszközök, áthallások halmozása látszik egyfelől a szövegen, másrészt a megcélzott kérdés szinte már nonszensz megkerülése a szakasz zárlatában arra utal, hogy a versírás célja nem a kérdés legyűrése, megválaszolása, hanem folytonossá tétel útján történő birtokba vétele lehet.

Nagyratörő, jelentős versek sorakoznak Tóth Krisztina új kötetében. Úgy foglalnak el felhagyott költészeti területeket, úgy nyitják meg a bölcséleti kérdések, illetve a legfontosabb közösség, az etika vizsgálatát, hogy semmit sem adnak fel impulzív, érzékeny, érzelmi és szeszélyes beszédmodjuktól; játékosak, miközben mélyek, és a festőiség vagy a patosz éppúgy nem idegen tőlük, mint a kajánság, vagy a hűvös ironia. Sok minden kezdődik, és sok minden teljesedik ki ebben a kötetben, ami egészében mégsem kezdete, és nem is záróköve semminek. Csak egy könyv, egy nőnemű ürgétől. Ha érthető, hogy mire gondolok.

Deczki Sarolta

Rózsailat, életszag

(Darabos Enikő: *Hajrá, Jolánka. Jószöveg Műhely*, 2009)

A Jolánka név számomra egy vidéki, otthonkás, idősebb és kövérkés női figurát idéz fel. Porcukros sütemény jut róla eszembe, tartóshullám, és édeskés nipppek üvegvitriben. A kötet címadó novellája azonban teljesen másfelé tereli a képzettársítások irányát: az abban szereplő Jolánka egy fiatal, felemás kapcsolatban kínló lány, a korra szabott *terminus technicusszal*: szingli. De nem ez az egyetlen eset, amikor Darabos Enikő szakít a sztereotípiákkal, és bátran kísérletezik szokatlan megoldásokkal, hangulatokkal, helyzetekkel, perspektívákkal. Úgy, hogy mindeközben a helyzetek, szereplők, hangulatok

nagyon is ismerősek számunkra. Nemegyszer a megoldások is, csak minden valahogy máshogyan. Úgy kerülnek át a történések más, szokatlan megvilágításba és perspektívába, hogy mindeközben teljesen mindennapi élethelyzetekre csodálkozhatunk rá, melyeknek aktív vagy passzív résztvevői vagyunk vagy lehetünk magunk is. Semmi rendkívüli, csak az élet. Ahogyan történik. Ahogyan szerelmes az ember, ahogyan pofára esik, ahogyan hivatalokban packáznak vele, ahogyan felnő, altatják az oviban, meg minden. És közben semmi, de semmi gomolygó patosz, bigott ideológia vagy párás tekintetű nosztalgia.

Hanem frissesség van és szellemesség, ironia meg játékoság, amolyan vagány, hetyke vircsaft. A könnyed hangvétel szerencsés találkozása a novellák különben nagyon sűrű anyag- és életszerűségével. Fricskák, a köznapi beszéd jellemző fordulatai, szleng, mímelt, kiforgatott szólások, de közben meg mégis nagyon jó és pontos mondatok, melyek, ha kell, elbírák a fájdalom vagy akár az egykedvűség terhét is. Mert néha el kell nekik bírni, de érzékösség, panaszkodás nélkül; pár határozott vonallal felskiccelve egy egész élet akár. Semmi dráma, semmi lelki csipke, csak a *brutum factum*, a szilvalekvár sűrűségű élet.

Ennek a sűrűségnek pedig valóban nyers materialitása, érzékesége, sőt szaga van. Legalábbis számomra nagyon feltűnő volt az olfaktikus minőségek megjelenése, melyek mintegy kiléptetik a szövegeket a kétdimenziós papírszerűségből, és színesztetikus érzéki utaláshálóhoz hoznak létre, mely felrúgja a megszokott tájékozódási pontként szolgáló dimenziók rendezett egymásra vonatkozását, és megsokszorozza, játékosan egymásba játszatja őket. Ami történik, ahol és akivel: mindezeket szagok közvetítik. Kis túlzással azt is mondhatjuk, hogy az élet szagok által nyeri el a maga hús-vér tömörségét. A szaglásnak megvan a maga sajátos dialektikája: az orrunk után menve, mintegy az amóbák preferencia-indexe szerint azonosítjuk a dolgokat és személyeket szeretem-nemszeretem létezőkként. Az észlelés minden tudatosságot megelőző kémiaja kalauzol a dolgok között, valamint rakja össze és szedi szét a világot.

Az apának apaszaga van, világos. Nem kell külön részletezni, milyen összetevőkből is áll eme speciális szag, merthogy a kontextus igazolja a *sensus communis*: nyilvánvaló, hogy az apaszag biztonságot nyújtó, meghitt, ölbe vevős szag. S ha a kislány narrátor azt mondja, hogy „Csak beültem ide az ágyra egy kis apaszagot szívni. Elülögélni, csendben szopni az ujjam, suttyomban beszívni a szagát” (33), akkor ez azt jelenti, hogy az apa(szag) világteremtő princípium: kiméri annak határait, és nekiveti a hátát, történjék bármi. Hasonló szerepet tölt be az anyaszag a világ érzéki koordináta-rendszerében. Ez különösen akkor válik világossá, mikor az *Árulás* című darabban otthagyja a kiscsajt a „nyálkás, oviszagú halálban” (20). Az anya „gyönyörű, jószagú”, s a szagok a testi közellét intimitását jelzik, melynek leírásakor aztán végképp összekeveredik mindenféle érzéki minőség. Az anya melle: „az micsoda élvezetömlő!” (15) A gyerek teste egy az anya testével, egyfajta illatozó kiazmust alkotnak: „Rángathatom, fogdoshatom, szagolghatom a testét, mert ő én

vagyok.” (17) Az anya „sikongat gyönyörében” (16), ha a gyerek megharapdossa az állát, „azt a senkiföldjét ott” (16), hiszen az egész, ösztöni-öntudatlan-testi kapcsolat mintegy a senkiföldjén játszódik le, ahol nem szabályozza az illem, hogy mit szabad és mit nem. Az apa- és az anyaszag a világ otthonosságát és biztonságát közvetítik az ösztönöknek.

Az oviszag azonban kitessékelés a paradicsomból, erről az áldott, jószagú senkiföldjéről. Mit kitessékelés, kiakolbólítás inkább. Más világ, másfajta szagok, másvilág, pokol. Az érzéki benyomásokból egy ellenséges világ tornyosul fenyegetően a csöppnyi gyermek felé: „Belépünk. Rögtön az arcomra kenődik az a világ. Masszív szagok, odakapott rántás és rémült gyerekek pisiszaga.” (18) Milyen az, mikor az arcunkra kenődik a világ? Az bizony egy jókora saller, a fal adja a másikat. Maga a heideggeri „háttorzongató idegenség”, *Unheimlichkeit*; szorongás és egyedüllét. Mert az anya el. Eliszkol, s a magára maradt gyerek pedig „reggeli gyásztertartást” improvizál: figyelni a távolodó alakot, s közben „látod magad hátulról, apró gyerekseggeden megrottyan a nadrág, toporzékolás közben kis, kacská lábaidon hurkákban reng a gyerekhaj. [...] Lassan belehalsz.” (20) Kiszolgáltatott, törekeny, búbanatos, és mégis mókás embergyerek. Bömböl, majd megnyugszik, és hiába minden végsőkig elkeseredett dac, a végsők közel vannak, mert mégis elalszik délután az oviban. De előbb belehal, persze; „Aludj el szépen, kishalál.” (24)

A *Gin fizza* című novellában esőszaga van annak a pasinak, aki a két barátnő beszélgetésének tárgya. Esőszag: ázott rongy, kipárolgó doh, lúzerszag. (Van még a másfajta esőszag is, a friss, lendületes, de itt most nyilván nem erről van szó.) A srácról hamar kiderül, hogy frusztrált bölcsész, s a két lányról is, hogy nyomorult plázacák. Egymás tökéletes inverzei, ugyanazon előjellel. A pasi „tökbüdös”, ráadásul бүдös sajtot eszik reggelire, s amúgy is: az egész helyzet бүзlik. Mindene olyan szagú, „Tudod, mikor strandolás után benn felejtet a törülközőt a hátizsákban.” (77) A szaga felvezeti magát az embert, s ezután már meg sem lepődünk azon, hogy a kiéhezett bölcsész kinyitja Kanttal akar villogni a lány előtt, majd méretes hímtagjával (melynek láttán a lány reakciója: „...hogymit? Allelujazzak? Koszorúzom meg? Írjak haza anyámnak?” [79]), de végül röhögésbe fullad az aktus, az amúgy is kéréséletűnek tervezett kapcsolat pedig teljes kudarcba. Mindeközben azonban a szag, a szleng, a modor és egyáltalán az, ami történik, ami meg tud történni: két kvázi-emberi létforma teljes és szájalhatatlan nem érdemlő kudarcra. A bölcsészlelmélet csődje, melynek sem Kanttal, sem Kant nélkül nincs joga semmifajta fensőbbre a plázaszzerű véglettel szemben. A pasinak hiába van óriási szálszáma, ám mégsem tud mit kezdeni vele, és egyáltalán az egész helyzettel, ahol férfiként kéne jelen lennie: randi, udvarlás, vagy legalább a kötelező formális körök, hogy azért mégis meglegyen a dolgok látszatja. Az érdek nélküli szépség meg az egyéb „értelmiségi műrizsa” megy, a szex és minden, ami hozzá tartozik, meg nem. Ám morális ítéletnek ezúttal is híján vagyunk, nem akar itt senki moralizálni: Ez egy olyan helyzet, amelyben senki sem járhat jól, de

ez nem a helyzet hibája, hanem azoké, akik benne vannak. Ők azonban éppen azért, mert olyanok, amilyenek, sose foghatnak ki jó helyzeteket.

Ám mielőtt átviláoznánk a szív és az egyéb szerelmi dolgok területére, olvassuk tovább a szagok enciklopédiáját – melyben, a fő címszavak illusztrációjaképpen, benne vannak a szív, meg egyéb szerelmi dolgok is. A rózsá illatában benne van egy egész élet, annak minden kétségével, kiszámíthatatlanságával együtt (*Kövek*). Rövid, tárgyyszerű mondatokban. Semmi szenvedés, csupán száraz tényközlés. Meg a rózsák illata, mely hol elüldező, hol visszahív. De nem csak az illatozó, igazi rózsák formálják a sorsot, hanem talán még inkább a masszív, tömör fájdalmat szimbolizáló kőrózsák. Amikor az asszony (akinek még a nevét sem tudjuk meg) halott ikerpárt hordoz méhében: „Kőrózsák ha nyílnak, az fájhat ilyen nagyon.” (108) A virágba borult kőrózsák tették tönkre a testet, s rajta keresztül az asszony házasságát és életét. Hiszen „a vetelés után sokáig nem bírtam elviselni az uram szagát se” (112). Ahogyan a teste idegenné, idegen fájdalommá vált számára, éppúgy minden és mindenki, akinek e testhez köze van. Hiába a háborún keresztül cipelt hűség, az orosz fogságból is hazatérő állhatatosság, és az újrakezdés terhét közösen hurcoló remény: a férje másik nőnél találja meg boldogságát, aki még biztos „hangosan sikított is neki” (112). A narrátor nem sikoltozik, még kínjában sem. Némán tűr és szenved. S közben az átható rózsaillesat. Mert „Azsidó” rendszeresen virággal állít be, de ki gondolna már a szerelemmel, s amúgy is: a fojtogató, átható rózsaillesat, meg azok a buja szirmok, a burjánzó vegetáció, nem lehet tőle megmaradni. Sűrű, nagyon sűrű narráció, megáll a fakanál a szilvalekvárban. A következő bekezdésben költözés, házasság, mással. Négy mondat az egész történet, négy szűkszavú mondat. Majd: „Fél évre rá fogtam a holmimat szépen hazaköltöztem. Hiányoztak a rózsák.” (115) Így. Ilyen egyszerűen, és tömören. Aki profi, az nem veszteget időt felesleges szavakra és mozdulatokra. Előrántja fegyverét, a következő szempillantásban már el is rakta, ellenfele a földön ráng még egyet, neki pedig arcizma sem rándul. Ebben a novellában Darabos Enikő úgy bánik a klaviatúrával, mint Clint Eastwood a revolverével a *Dollár-trilógiában*.

Többnyire a kötet más írásaira is ez jellemző, megjegyzem, a rend kedvéért. Tömörség, pár nagyon találó szóval odatett hangulat, jellemzés, életérzés, helyzet és ember. Az érzéki minőségek, állapotok merész társítása, melyekkel mintegy impresszionista módon elkap egy-egy pillanatot a narrátor. Mint ahogyan az ég kékje is rengeteg olyan színből áll össze egy festményen, melyeknek elvileg semmi közük a kékhez, de éppen azért lesz belőlük ég. Ahogyan például egy részeg éjszaka után megvirrad a *Natasa* című novellában: „A reggel, mint vérszegény önsajnálát, úgy szállta meg őket.” (122) Másik ébredés, ezúttal nem részeg, hanem a gyermekkorban vagyunk, családi vasárnap reggel (*Ez kijár*): „Ez a pár perc. Hiába jön, hiába tolja oda enyhén bo-rostás, vasárnapi illatát. Várja csak ki. Legalább amíg átcúsó-zol a helyes személyragba.” (35) Tessék? Hol van az ember, mikor

nem a helyes személyragban? Az álom öntudatlan, testi-érzéki, *ego cogito* előtti regiszterében, ahol még nem válnak szét a dolgok kontúrjai, ahol bármiből lehet bármi, s minden, ami van vagy lesz, nem egy tőlünk független dráma, hanem teljes, kiasztikus hús-vér jelenlétet igényel, melyben nincs jelentése az egyes szám első személynek, meg a többinek sem. Ez a dráma játszódik le a már emlegetett ovis elalvás során is. Rítusszerűen jelentkeznek be az álom előkészítő mozzanatai, melynek végeredményeképp „nyálcsorgató szunyába butulsz” (22). De addig jön a rózsaszín kisléd, melybe becsavarják a gyermeket, a vergődés az „unalom tornácán”, a konkáv sokszögekben repkedő légy, majd a végső stádium: a függöny. Ha az elkezdi tevése, akkor kész, vége, „leépülésem immár visszafordíthatatlan” (23). Ha a firhang mintája tevét formáz, akkor szélnek szóródnak a személyes névmások, s az álom felé vezető úton egybekavarodnak a színek, szagok, tárgyak, emberek.

S most nézzük végre a szív, a test és a szerelem dolgait, hiszen a kötet egyik nagy tematikus vonulatát alkotják azon különböző helyzetek, amikor nemek és testek találkoznak, s ezen találkozásokról mindenféle érzelmek fakadnak. Egy módozatra láthatunk példát fentebb is, rózsailatban, de mivel a test és a szív bonyolult képződmények, ezért minden konstelláció más és más. Voltaképpen igen kevés novellában nem jelenik meg ez a szál, noha nem mindegyiknek fő témája. De ahol a szerelem nincs, test ott is van. Mint ahogyan a már emlegetett *Ez kijár* című novellában. Az első farmer megvásárlásának története, a „fröccsöntött, exkluzív gyerekkor” kulisszái között. Aki a nyolcvanas években volt gyerek, az alighanem mind átesett ezen a szertartáson: farmervásárlás a lengyel/KGST piacon, ez valami nagyon menő dolog volt, legalábbis vidéken. Hősünkkel mind ez külföldön történik meg, „de azt sem tudtam, mi az, hogy külföld.” (41) S aki bármely évtizedben volt kamaszlány, az egy másik beavatáson is átesik: az első menstruáción. A két első alkalom ezúttal közös időpontban történik meg: a nadrág próbálgatása közben derül fény arra, hogy mi az az iszonyatos fúrófej, mely „egyre mélyebbre mar” (43), mi az az émelegés. A „vértől izamos combok” a test és a létezés egy radikálisan újfajta tapasztalatának külső nyomai, mely érzelmek fura kavalkádját szabadjára engedi: undor, rettegés, iszony, majd meglepedettség. Innentől kezdve a dolgok haladnak a maguk útján. Az apa odaküldi a lányt a nőkhöz, „ők tudják majd, ők biztosan segítenek.” Nem segítenek persze, mert mindegyik „szégyelli ugyan, de leküzdeni nem tudja a szemében megvillanó kárörömet.” (45) Welcome to the club.

A *Reggel és a Hajrá Jolánka!* című novellák a női érzelmi-testi lét másfajta regisztereit tematizálják. Nagyjából hasonló helyzet játszódik le bennük: a férfi jön, s míg megkapja, amit akar, addig marad, és nem tovább. Majd lelép, magával viszi saját magát, a nő pedig marad és szenved, mint a kutya. Mert ő máshogy gondolta, máshogy érezte. „Itt állok, villogó kurzor.” (56) Ami a címadó novellában lejátszódik, az voltaképpen egy teljesen szokványos és banális történet. Ezért sincsenek egyénitve

a szereplők, csupán pár olyan tulajdonságra vannak redukálva, melyek az ilyesfajta helyzetek sztenderd kellékei: Jolánka „aranybogár”, „olyan volt, mint a lakmusz. Csak hozzá kellett érni és máris idomult. Színben, kellemben és hangulatban.” (83) De amit már az elején is sejteni lehetett, az a vége felé közeledve egyre határozottabb körvonalakat ölt: Jolánka hiába fogadja elinte megadóan és mosolyogva szeretője, Kесе (rőla gyakorlatilag alig tudunk meg valamit) által diktált feltételeket, szíve szakad, „rászorítja száját a kitörni készülő kérdésekre”, befelé zokog. Hatalmas lelke megérti Kесе lelkének kínjait és gyerekkori traumáit, s azt is, hogy persze, most nem jöhet a férfi, mert a sörözés az komoly dolog, pláne férfias, meg azt is, hogy nem vállalhatja kapcsolatukat hivatalosan, „annak kötelezettségeivel, felelősségével, kínos és bénító kompromisszumaival együtt.” (87) Kесе pedig jön, ha néha olyan kedve van, s ha ott van, akkor együtt merülnek alá a gyönyörök kútjába, akkor Jolánka készsége és odaadó, nem zaklatja kínos kérdésekkel azt a drága és elfoglalt férfit. Amikor azonban elmegy, akkor megőrül hiányától, amit semmilyen kristálytisztá logikával kifundált érvrendszer nem képes semlegesíteni. A novella nagyon finoman mutatja be az érzések és állapotok lassú elmozdulását a nőben (mert a férfi nagyjából azonos marad, azonos viselkedésmintázattal) a nagy kitörésig. „Jolánka filmszakadás, szorítva szűrő légszomj. Kisugárzik a fájdalom. Jolánka szája mozdul, szaggatott vonal, elpattanó szájjár, *te baszni jársz ide?*” (91) Vége.

Mint ahogyan a *Reggelben* is hamar véget ér a nagyromantika. Nem konkrétan a történetben, hanem a tapasztalatok tanúsága szerint. A nemrég még lelkes és szenvedélyes pasi visszafordul a „szívbeli ízécskéjéhez, az ő többrendbeli kicsodájához, elvégre évek kötik őket egymáshoz és igenis, a szeretet a legfontosabb dolog a világon. Na, hogy ez nekem nem jutott hamarabb eszembe. Szeretetből kirúghattam volna például a fogát...” A nő képzeletben afféle celluloid hősnőként, XXI. századi Lindaként néhány pontos rúgással elintézi a férfit, majd elegánsan lelép, „adjonisten”. Aztán (ezt nagyon szeretem) „hazamész. Jó, akkor hazatáborogsz. Oké, valahogy elvergődsz hazáig. [...] Úgy szenvedsz, mint egy kutya. Valósággal széhenvedsz. Nyáladzol, csurogysz és brühühü.” (55) A filmes látásmód és szcenírozás megidézése a sorsdöntő nagyjelenetnél egyszerű és populáris kliéskre fordítja le a személyes fájdalmat, haragot és csalódottságot, s ezzel el is távolítja ezeket, ám úgy, hogy a távolságból még jobban rá lehet látni arra, hogy mi is történik, s ebben kinek milyen szerepe van. Így aztán duplán fájhat. Olyanná válik az egész (a nagyromantika és a karate egyaránt), mint egy film, egy unalmas, ócska forgatókönyv alapján forgatott film, melynek akár így, akár úgy pofára esés és vége meg brühühü.

Lehetett volna ezt ideologikusra is hangolni, mint ahogyan a *Gin fiztt*, vagy éppen az első menstruáció történetét is. Hogy lám, a női lét milyen testi-lelki-érzelmi kiszolgáltatottsággal jár, míg bezzeg a férfiak. Hogy azok milyen kutyak. De nem csak hogy nincs ideológia, de még csak fel sem merül, és ennek én nagyon örülök. Semmi vádaskodás, semmi önsajnálát vagy nyil-

vános sebmotogató. Van ellenben irónia, humor, és így létrejön az a távolság, mely egyrészt a történések elfogulatlan tálalásához szükségeltetik, másrészt pedig rávilágít azon típushibákra, sztereotip helyzetekre, melyekben férfi és nő egyaránt vesztes lehet – ki rövidebb, ki hosszabb távon. Megpróbálni legalább jó képet vágni hozzá, ha már így is, úgy is beledöglük az ember.

S most ugorjunk egy nagyot, de hogy hova, arról fogalmam nincs. Hiszen az eddig szóba hozott írárok egy kivétellel nagyjából egy tematikai csoportba sorolhatók. Történetek a gyerekkorból, kapcsolatokról, viccesen, lazán elmesélve még akkor is, ha fáj. S van még több ilyen, amiket eddig nem említettem, de mindenre lehetetlen kitérni. Az egy kivétel a *Kövek* című írás volt eddig szerintem, mely másfajta hangoltságban egy teljesen másfajta életről tudósít. Ha klasszifikálni kéne a novellákat, akkor a következőképpen tudnám. A már említett poétikai sajátosság, a hús és az érzékiség nyers jelenléte merész hasonlatokban és szinesztéziákban artikulálódva valamennyi írásnak a védjegye, ez biztos. Tematikailag azonban már differenciáltabb a kép. Vannak a gyerektörténetek, szerelmi történetek, ld. fent. Ezeket valahogy még akkor is hajlamos vagyok egyazon blokkba rakni képzeletbeli kötetbeosztásban, ha nagyon is különböző élethelyzetek, korok és nemek jelennek meg bennük. De az első blikkre világos, hogy több közük van egymáshoz, mint a már említett *Kövek* című írásnak valamennyiükhöz, vagy hasonló dilemma merül fel *A lepke*, az *Idegenek*, az *Autopszia* kapcsán. Bár ezek egymással sem nagyon hozhatók kapcsolatba, az utóbbi szellemes sci-fi történet meg kiváltképpen kakukktójának mutatkozik. Az az érzésem, hogy van egy viszonylag nagyobb tematikailag-hangulatilag homogénebb novellacsoport, s *ehhez képest* néhány, a többihez nem illeszkedő darab. S hogy nem lett a kötet blokkokra osztva, annak valószínűleg az az oka, hogy ezek a zavarba ejtő „maradékok” (dehogy maradékok! nagyon is kiváló írárok) egymással sem találnak semmiféle közös nevezőt. Így aztán minden beosztás nélkül, randomszerűen követik egymást az írárok. Az olvasó pedig döntse el, hogy van-e hiányérzete a blokkos beosztást nélkülözve, vagy nincs. Én arra jutottam, hogy a tematikus tagolás nem feltétlenül jobb megoldás, de elegánsabb.

Voltaképpen az *Idegenek* is besorolható lenne a nagy többségbe, hiszen narrátora hasonló, vagy éppen ugyanaz a személy, mint akinek szerelmi bánata van. Csakhogy itt nincs vicc, nincs humor, itt egy XXI. századba átkigyózott kaskai helyzet van, mely nem csupán a Hivatalnak való emberi-női kiszolgáltatottságot viszi színre, hanem nagyon finom, de markánsan érzékelhető politikai hangoltsága is van. Azért nagyon finom, mert egyáltalán nem direkt, és más írárokhoz hasonlóan itt sincs moralizálás, felháborodás, ítékezés. Csak a tények, csak az élet. De e szempontból már maga a cím is árulkodó, hiszen a Canossa-járás tétje a letelepedési kérelem elfogadása vagy elutasítása. Oda kell figyelni, milyen ruhát vesz föl az ember, mikor be kell mennie a Hivatalba, hiszen tekintettel kell lennie arra, hogy kérelmét férfiak bírálják el, hogy meg fog izzadni, és oda fog tapadni a

műbőr ülésekhez. S míg a vallatás zajlik, átértelmeződik az embernek a saját identitásához, neméhez, országához, családjához való viszonya. Ebben a helyzetben nem lehet nyerni, teljes a kiszolgáltatottság: „Mintha a bugyimat tartotta volna a kezében. Nézttem ezt az idegent.” (142) De hogy ki is az igazán idegen? Mít is jelent idegennnek lenni, hol, mitől, és kik között lesz az valami? „Amíg én itt adom a nőt, ez engem alaposan bekent szarral. Most büzlök. Idegen a szagom.” (147) A kérelemért folyamodó egy másik ország polgára, ám azonos nemzetiségű, mégis méltatlan tortúrákon kell átmennie, és a Hivatal nagy körülményesen még arra is rá akarta venni, hogy szolgáltatson információt számára. Keni, kenegeti a már amúgy is megalázott ügyfelet; büzlök az egész helyzet, az egész ország, az egész régió.

Márpedig mint mondtunk, a kötet egyik legfontosabb érzékszerve az orr. Biztos tájékozódási eszközként szolgál, éppúgy, mint a gyomor: jelzi hol jó, hol meg nem, s mi jó, mi pedig nem. Ez nem túlságosan differenciált, cizellált tudás, de sokszor még ilyesmivel sincs tisztában az ember. Darabos Enikő kötetét e tekintetben is kísérletezés: olyan élethelyzetek felvonultatása, melyekbe könnyedén belecsöppenhet az ember manapság. Hogyan jó, hol és kivel, kikkel. S kísérletezés poétikailag is, melynek eredményeképpen egy nagyon élvezetes, friss és megdöbbentően plasztikus nyelvezetet, és frappáns, ironikus-szellemes stílust kapunk. Én ennek örültem a legjobban.

Gervai András

A talált táj megtisztítása

(Kiss Noémi: *Rongyos ékszerdoboz. Utazások keleten. Magvető, 2009*)

I Kiss Noémi megint útra kelt. Galíciába és Bukovinába, Erdélybe és a Vajdaságba kalauzol el minket, egy opuszban pedig gyerekkora helyszíneit keresi fel. (A vajdasági és a gödöllői látogatást kivéve mindig busszal, s ismerős társasággal, barátokkal, s egy ízben a párjával utazik.)

Földrajzi és kulturális, antropológiai értelemben többnyire távoli vidékeket, helyeket, városokat „fedez fel”, amelyek ki-

estek az idő vagy éppenséggel a sokféle, egymást kioltó emlékek rostáján. A négy év kalandozásai, gyűjtőmunkája eredményeképpen létrejött hét írás sokféle műfajból áll össze. Az esszéisztikus elemekben gazdag szövegekbe sok ismeret, útikönyvek, helytörténeti munkák adatai, tényei is beépülnek. Kiss gondosan rögzíti